YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

23 päivänä syyskuuta 2004 *

Asiassa C-280/02,

jossa on kyse EY 226 artiklaan perustuvasta jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevasta kanteesta,

joka on nostettu 30.7.2002,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään aluksi M. Nolin, sittemmin G. Valero Jordana ja F. Simonetti, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Ranskan tasavalta, asiamiehinään G. de Bergues, D. Petrausch ja E. Puisais, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit J.-P. Puissochet, R. Schintgen, F. Macken (esittelevä tuomari) ja N. Colneric,

julkisasiamies: L. A. Geelhoed,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon asianosaisten esittämät huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 25.3.2004 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio vaatii kanteellaan yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Ranskan tasavalta ei ole noudattanut yhdyskuntajätevesien käsittelystä 21 päivänä toukokuuta 1991 annetun neuvoston direktiivin 91/271/ETY (EYVL L 135, s. 40) 5 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä tämän direktiivin liitteen II mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole

— määrittänyt tiettyjä alueita rehevöitymiselle alttiiksi alueiksi Seine-Normandien, Loire-Bretagnen, Artois-Picardien ja Rhône-Méditerranée-Corsen altaiden osalta

— eikä käsitellyt tehokkaammin yli 10 000 avl:n (asukasvastineluku) taajamien jätevesiä, jotka johdetaan alueille, jotka ovat haavoittumiselle alttiita tai jotka olisi pitänyt määrittää haavoittumiselle alttiiksi alueiksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

2 Direktiivin 91/271 1 artiklan mukaan kyseinen direktiivi koskee yhdyskuntajätevesien keräilyä, käsittelyä ja vesistöön johtamista sekä tiettyjen teollisuudenalojen jätevesien käsittelyä ja vesistöön johtamista, ja sen tarkoituksena on suojella ympäristöä edellä mainittujen jätevesien johtamisesta aiheutuvilta haitoilta.

3 Direktiivin 91/271 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

1) 'yhdyskuntajätevedellä' talousjätevettä tai talous- ja teollisuusjäteveden ja/tai huleveden seosta

2) 'talousjätevedellä' asuntojen ja laitosten jätevesiä, jotka ovat peräisin pääasiassa ihmisten aineenvaihdunnasta ja kotitalouden toimista

3) 'teollisuusjätevedellä' teollisuustuotantoon ja muuhun elinkeinon harjoittamiseen käytettyjen kiinteistöjen jätevettä, joka ei ole talousjätevettä tai hulevettä

4) 'taajamalla' aluetta, jossa on niin tiheä asutus ja/tai niin runsaasti yritystoimintaa, että jätevedet on viemäröitävä ja johdettava jätevedenpuhdistamoon tai purkupaikkaan

5) 'keräysjärjestelmällä' yhdyskuntajätevesien keräämiseen ja johtamiseen käytettävää viemärijärjestelmää

6) 'yhdellä avl:llä (asukasvastineluvulla)' sellaista orgaanista biologisesti hajoavaa kuormitusta, jonka viiden vuorokauden biokemiallinen hapenkulutus (BOD5) on 60 grammaa happea vuorokaudessa

— —

8) 'biologisella käsittelyllä' yhdyskuntajätevesien käsittelyä menetelmällä, jossa on yleensä biologisessa käsittelyssä jälkiselkeytys, tai muuta menetelmää, joka täyttää liitteen I taulukossa 1 esitetyt vaatimukset

— —

11) 'rehevöitymisellä' sellaista ravinteiden, erityisesti typpi- tai fosforiyhdisteiden veteen rikastumista, joka aiheuttaa levien ja muiden korkeampien kasvilajien kasvua ja aiheuttaa veden eliötasapainon häiriintymistä ja veden laatuvaihteluja

— —."

4 Direktiivin 91/271 3 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa säädetään, että "jos yhdyskuntajätevedet johdetaan vesistöihin, joita pidetään 5 artiklassa määriteltyinä 'haavoittumiselle alttiina alueina', jäsenvaltioiden on huolehdittava, että viemäröintijärjestelmä on käytössä 31 päivään joulukuuta 1998 mennessä taajamissa, joiden avl on suurempi kuin 10 000".

5 Direktiivin 91/271 4 artiklan 1 kohdan mukaan "jäsenvaltioiden on huolehdittava, että viemäröidyt yhdyskuntajätevedet on ennen vesistöön johtamista käsiteltävä biologisesti tai vastaavalla tavalla — —".

6 Direktiivin 91/271 5 artiklan 1, 2, 3 ja 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltioiden on 2 kohdan soveltamiseksi määriteltävä 31 päivään joulukuuta 1993 mennessä haavoittumiselle alttiit alueet liitteessä II vahvistettujen arviointiperusteiden mukaisesti.

2. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että kaikki viemäröidyt yli 10 000 avl:n taajamien jätevedet on käsiteltävä ennen niiden johtamista haavoittumiselle alttiisiin

vesistöihin 4 artiklassa säädettyä tehokkaammin viimeistään 31 päivästä joulukuuta 1998 alkaen.

3. Edellä 2 kohdassa tarkoitettujen yhdyskuntajätevesien vesistöön johtamisen on täytettävä liitteessä I olevassa B kohdassa vahvistetut olennaiset vaatimukset. — —

— —

5. Edellä 2, 3 ja 4 kohdassa tarkoitettujen säännösten tulee koskea myös haavoittumiselle alttiin vesistön valuma-alueella sijaitsevia jätevedenpuhdistamoita, joiden jätevedet osaltaan aiheuttavat vesistön pilaantumista.

— —"

7 Direktiivin 91/271 liitteen II otsikkona on "Perusteet haavoittumiselle alttiiden ja kuormitusta kestävien alueiden määrittämiseksi", ja sen A kohdassa, jonka otsikkona on "Haavoittumiselle alttiit alueet", säädetään seuraavaa:

"Vesistö, joka kuuluu johonkin seuraavista ryhmistä, on määriteltävä haavoittumiselle alttiiksi alueeksi:

a) luonnon makeavetiset järvet, muut sisävesistöt, suistot ja sellaiset rannikkovedet, jotka on todettu rehevöityneiksi tai jotka saattavat lähitulevaisuudessa rehevöityä, jollei suojelutoimiin ryhdytä.

Seuraavat ryhmät voidaan ottaa huomioon harkittaessa, mitä ravinnetta jäteveden käsittelyssä olisi jäteveden jatkokäsittelyn avulla vähennettävä:

i) järvet ja sellaiset joet, jotka laskevat järviin / altaisiin / suljettuihin lahtiin, joissa veden vaihtuminen on todettu vähäiseksi ja joissa voi tapahtua ravinteiden rikastumista. Näillä alueilla jäteveden käsittelyyn tulisi sisältyä fosforin poisto, ellei voida osoittaa, että fosforin poistolla ei ole vaikutusta rehevöitymiseen. Suurten taajamien jätevesien osalta voidaan harkita myös typen poistoa

ii) suistot, merenlahdet ja muut rannikkovedet, joissa veden on todettu vaihtuvan huonosti, tai joihin johdetaan suuria ravinnemääriä. Pienistä taajamista tulevalla kuormituksella on yleensä vain vähäinen merkitys tällaisilla alueilla, mutta suurten taajamien jätevesien käsittelyyn olisi sisällytettävä fosforin ja/tai typen poisto, ellei voida osoittaa, että poistolla ei ole vaikutusta rehevöitymiseen.

— — ”

8 Direktiivin 91/271 liitteessä I olevan B kohdan 3 alakohdassa säädetään, että ”yhdyskuntien jätevedenpuhdistamojen sellaisiin haavoittumiselle alttiisiin vesistöihin, jotka liitteessä II olevan A kohdan a alakohdan määritelmän mukaan ovat rehevöityviä, johdettavien jätevesien on lisäksi täytettävä tämän liitteen taulukossa 2 esitetyt vaatimukset”. Kyseisessä taulukossa vahvistetaan erityisesti kyseisissä jätevesissä olevan kokonaisfosforin ja kokonaistypen enimmäispitoisuudet ja/tai niiden poistamisen vähimmäisteho.

Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely

9 Käytyään Ranskan viranomaisten kanssa runsasta kirjeenvaihtoa, joka koski direktiivin 91/271 täytäntöönpanoa Ranskan oikeusjärjestyksessä, komissio katsoi kyseisen täytäntöönpanon puutteelliseksi ja osoitti 22.10.1999 Ranskan hallitukselle virallisen huomautuksen, jossa se moitti kyseistä hallitusta erityisesti siitä, että tämä oli määrittänyt puutteellisesti haavoittumiselle alttiit alueet, koska se ei ollut määrittänyt kaikkia Seine-Normandien, Artois-Picardien, Loire-Bretagnen ja Rhône-Méditerranée-Corsen altaiden rehevöityneitä vesistöjä, ja siitä, ettei se ollut käsitellyt tehokkaammin niitä yhdyskuntajätevesiä, jotka johdetaan alueille, jotka jo on määritetty haavoittumiselle alttiiksi alueiksi, ja niille alueille, jotka olisi pitänyt määrittää tällaisiksi alueiksi.

10 Komissio ei pitänyt Ranskan viranomaisten antamia selityksiä tyydyttävinä, ja osoitti siksi 10.4.2001 Ranskan tasavallalle perustellun lausunnon.

11 Koska komissio ei vakuuttunut Ranskan viranomaisten antamasta vastauksesta, se päätti nostaa käsiteltävänä olevan kanteen.

Kanne

Ensimmäinen kanneperuste, jonka mukaan haavoittumiselle alttiit alueet on määritetty puutteellisesti

Rehevöitymisen käsite

12 Koska komissio ja Ranskan hallitus eivät ole samaa mieltä direktiivin 91/271 2 artiklan 11 alakohtaan sisältyvän määritelmän laajuudesta, ensin on syytä täsmentää tässä direktiivissä tarkoitetun rehevöitymisen käsitettä.

13 Kuten direktiivin 91/271 1 artiklan toisesta kohdasta ilmenee, tämän direktiivin tarkoituksena on suojella ympäristöä yhdyskuntajätevesien johtamisesta aiheutuvilta haitoilta.

14 Kyseinen direktiivi annettiin EY:n perustamissopimuksen 130 s artiklan (josta on muutettuna tullut EY 175 artikla) nojalla, jolla pyritään toteuttamaan EY:n perustamissopimuksen 130 r artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 174 artikla) asetetut tavoitteet. Tämän viimeksi mainitun artiklan mukaan yhteisön ympäristöpolitiikalla myötävaikutetaan muun muassa ympäristön laadun säilyttämiseen, suojeluun ja parantamiseen sekä ihmisten terveyden suojeluun.

15 Tällaisella politiikalla pyritään näin ollen ehkäisemään, lieventämään tai poistamaan niitä haittoja, joita ihmisen toiminnasta aiheutuu eläimille ja kasveille, maaperälle, vesille, ilmalle ja ilmastolle, maisemalle ja erityisalueille sekä ihmisten terveydelle ja heidän elämänlaadulleen. Kyseinen politiikka on pantu eri aloilla täytäntöön erityisesti jätteistä 15 päivänä heinäkuuta 1975 annetulla neuvoston direktiivillä 75/442/ETY (EYVL L 194, s. 39), sellaisena kuin se on muutettuna 18.3.1991 annetulla neuvoston direktiivillä 91/156/ETY (EYVL L 78, s. 32); tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista 27 päivänä kesäkuuta 1985 annetulla neuvoston direktiivillä 85/337/ETY (EYVL L 175, s. 40), sellaisena kuin se on muutettuna 3.3.1997 annetulla neuvoston direktiivillä 97/11/EY (EYVL L 73, s. 5), ja vesien suojelemisesta maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta 12 päivänä joulukuuta 1991 annetulla neuvoston direktiivillä 91/676/ETY (EYVL L 375, s. 1).

16 Näin ollen direktiivin 91/271 tavoite on pelkkää vesien ekosysteemien suojelua laajempi, ja sillä pyritään suojelemaan ihmisiä, eläimiä, kasveja, maaperää, vesiä, ilmaa ja maisemaa kaikilta tuntuvilta haitoilta, joita levien ja muiden korkeampien kasvilajien nopea kasvu aiheuttaa yhdyskuntajätevesien vesistöön johtamisen seurauksena.

17 Direktiivin 91/271 2 artiklan 11 alakohtaan sisältyvää rehevöitymisen käsitettä on syytä tulkita juuri kyseisen tavoitteen valossa.

18 Kyseisen säännöksen mukaan rehevöitymisellä on seuraavat neljä kriteeriä:

— ravinteiden, erityisesti typpi- ja fosforiyhdisteiden veteen rikastuminen

— levien ja muiden korkeampien kasvilajien nopea kasvu

— veden eliötasapainon ei-toivottu häiriintyminen

— veden laatuvaihtelut.

19 Direktiivissä 91/271 tarkoitettu rehevöityminen edellyttää lisäksi syy-yhteyttä toisaalta ravinteiden rikastumisen ja levien ja muiden korkeampien kasvilajien nopean kasvun välillä ja toisaalta kyseisen kasvun ja veden eliötasapainon ei-toivotun häiriintymisen ja veden laatuvaihtelujen välillä.

20 Ranskan hallitus väittää rehevöitymisen kolmannesta kriteeristä, että pelkkä kasvilajin nopea lisääntyminen ei riitä todisteeksi ei-toivotusta häiriintymisestä, kunhan veden muiden eliölajien tasapaino ei järky.

21 Tämän osalta on todettava, että — kuten ilmenee erityisesti Institut français de recherche pour l'exploitation de la merin (Ranskan merentutkimuslaitos; jäljempänä IFREMER) tammikuussa 2001 laatimasta selvityksestä, jonka otsikkona on "L'eutrophisation des eaux marines et saumâtres en Europe, en particulier en France" (meri- ja murtovesien rehevöityminen Euroopassa, erityisesti Ranskassa; jäljempänä vuoden 2001 IFREMER-selvitys), ja Environmental Resources Managementin (jäljempänä ERM) huhtikuussa 2000 laatimasta selvityksestä, jonka otsikkona on "Criteria used for the definition of eutrophication in fresh and marine/coastal waters" (makeiden vesien sekä meri- ja rannikkovesien rehevöitymisen määrittelyperusteet); komissio on esittänyt kyseiset selvitykset yhteisöjen tuomioistuimelle — veden ekosysteemin tasapaino perustuu kyseessä olevien eri kasvilajien väliseen monitahoiseen vuorovaikutukseen sekä vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Niinpä jonkin erityisen levä- tai kasvilajin nopea lisääntyminen häiritsee sellaisenaan veden ekosysteemin tasapainoa ja näin ollen veden eliötasapainoa, vaikka muut kasvilajit pysyisivätkin vakaina. Lisäksi on todettava, että koska kasvilajit kilpailevat keskenään ravintosuoloista ja valoenergiasta, yhden tai muutaman kasvilajin nopea lisääntyminen merkitsee useimmiten, jollei aina, muiden lajien vähentymistä, sillä muiden levien ja vesikasvien kasvulle välttämättömät luonnonvarat ovat silloin vain näiden yhden tai muutaman kasvilajin käytössä.

22 Rehevöitymisen kolmas kriteeri edellyttää kuitenkin, että tällainen veden eliötasapainon häiriintyminen on ei-toivottua. Sikäli kuin direktiivin 91/271 tavoite on pelkkää vesien ekosysteemien suojelua laajempi, kuten tämän tuomion 16 kohdasta ilmenee, kyseistä ei-toivottua häiriintymistä koskeva kriteeri on katsottava täyttyneeksi myös silloin, kun tuntuvaa haittaa on aiheutunut paitsi eläimille tai kasveille myös ihmisille, maaperälle, vesille, ilmalle tai maisemalle.

23 Veden eliötasapainon ei-toivottua häiriintymistä ovat näin ollen erityisesti lajimuutokset ja niiden seurauksena ekosysteemin biologisen monimuotoisuuden häviäminen, opportunististen makrolevien nopeasta lisääntymisestä johtuvat haitat sekä myrkyllisen tai haitallisen kasviplanktonin voimakas kasvu.

24 Rehevöitymisen neljännellä kriteerillä puolestaan tarkoitetaan, toisin kuin Ranskan hallitus katsoo, paitsi ekosysteemeille vahingollista vedenlaadun huonontumista myös veden värin, ulkonäön, maun tai tuoksun huonontumista tai kaikenlaisia muita muutoksia, jotka ovat esteenä tai rajoituksena sellaisille veden käyttötarkoituksille kuin matkailu, kalastus ja kalanviljely, simpukoiden keräys ja niiden viljely, juomaveden kanavointi tai teollisuuslaitosten jäähdytys.

25 Kun otetaan huomioon yhteisön lainsäätäjän tavoite suojella ympäristöä yhdyskuntajätevesien vesistöön johtamisesta aiheutuvilta haitoilta, jäsenvaltioiden velvollisuutena on direktiivin 91/271 5 artiklan 1 kohdan nojalla vain määrittää alueet, joiden osalta kyseinen johtaminen myötävaikuttaa merkittävästi rehevöitymiseen tai sen uhkaan (ks. vastaavasti direktiivin 91/676 osalta asia C-293/97, Standley ym., tuomio 29.4.1999, Kok. 1999, s. I-2603, 35 kohta).

Ensimmäisen kanneperusteen laajuus

26 Kunkin komission kanteessaan tarkoittaman alueen osalta on tarkistettava, olisiko kyseinen alue pitänyt määritellä rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi.

27 Direktiivin 91/271 liitteessä II olevan A kohdan a alakohdan mukaan rehevöitymiselle alttiiksi alueiksi on määriteltävä luonnon makeavetiset järvet, muut sisävesistöt, suistot ja sellaiset rannikkovedet, "jotka on todettu rehevöityneiksi tai jotka saattavat lähitulevaisuudessa rehevöityä, jollei suojelutoimiin ryhdytä".

28 Ranskan hallitus väittää, että virallinen huomautus koski ainoastaan todettuja rehevöitymistapauksia ja että vaikka komissio mainitsikin perustellussa lausunnossa ja kanteessa rehevöitymisen uhan huomioon ottamisen, se ei tehnyt tästä tiettyjen alueiden osalta mitään päätelmiä. Näin ollen Ranskan hallitus väittää, että kun komissio katsoo vastauksessaan, että vaikka sen tarkoittamia alueita ei olekaan todettu rehevöityneiksi, kyseiset alueet ovat ainakin vaarassa rehevöityä, se laajentaa kanneperusteitaan niistä perusteista, jotka se esitti niin oikeudenkäyntiä edeltäneessä vaiheessa kuin kanteessaankin.

29 Tämän osalta on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komission jäsenvaltiolle esittämässä virallisessa huomautuksessa ja sittemmin komission antamassa perustellussa lausunnossa rajataan riidan kohde, jota ei sen jälkeen voida enää laajentaa. Tämän vuoksi perustellun lausunnon ja komission kanteen on nojauduttava oikeudenkäyntiä edeltävän menettelyn aloittavassa virallisessa huomautuksessa esiin tuotuihin perusteisiin (asia C-365/97, komissio v. Italia, tuomio 9.11.1999, Kok. 1999, s. I-7773, 23 kohta ja asia C-229/00, komissio v. Suomi, tuomio 12.6.2003, Kok. 2003, s. I-5727, 44 kohta).

30 Tämä edellytys ei kuitenkaan voi merkitä sitä, että virallisessa huomautuksessa esitettyjen väitteiden, perustellun lausunnon lausunto-osan ja kanteessa esitettyjen vaatimusten pitäisi aina olla täysin yhteneviä, kun riidan kohdetta ei ole laajennettu tai muutettu (em. asia komissio v. Italia, tuomion 25 kohta ja em. asia komissio v. Suomi, tuomion 46 kohta).

31 Käsiteltävänä olevassa asiassa on katsottava, että kun komissio totesi ensimmäistä kertaa vasta vastauskirjelmässään, että vaikka sen kanteessaan tarkoittamat alueet eivät sen väittämän mukaan olekaan rehevöityneet, ne olisi kuitenkin pitänyt määrittää rehevöitymiselle alttiiksi alueiksi, sillä ne saattavat lähitulevaisuudessa rehevöityä, se ei laajentanut eikä muuttanut menettelyn aikana riidan kohdetta, joka koskee sitä, että tiettyjä vesistöjä ei ole määritetty rehevöitymiselle alttiiksi alueiksi, koska direktiivin 91/271 liitteessä II olevan A kohdan a alakohdan mukaan rehevöityneet alueet ja sellaiset alueet, jotka saattavat lähitulevaisuudessa rehevöityä, on samalla tavalla määritettävä haavoittumiselle alttiiksi alueiksi.

Seine-Normandien allas

— Seinen lahti

32 On varmaa, että Seinen lahden vesistöön on rikastunut ravinteita, erityisesti typpiyhdisteitä, joiden määrä jatkuvasti lisääntyy, ja että kyseisessä vesistössä kasvaa nopeasti leviä ja muita korkeampia kasvilajeja (ks. asia C-258/00, komissio v. Ranska, tuomio 27.6.2002, Kok. 2002, s. I-5959, 64 kohta).

33 Kaikissa komission esittämissä selvityksissä ja tutkimuksissa, erityisesti niissä ekologisissa malleissa, jotka Philippe Cugier kehitti Caenin yliopistossa vuonna 1999 puolustamassaan väitöskirjassa nimeltä "Modélisation du devenir à moyen terme dans l'eau et le sédiment des éléments majeurs (N, P, Si) rejetés par la Seine en baie de Seine" (Mallit Seine-joesta Seinen lahteen johtuvien tärkeimpien alkuaineiden (N, P, Si) kehityksestä vedessä ja sedimentissä keskipitkällä aikavälillä) tehdään sellainen päätelmä, että yhtäältä Seinen lahden saamien ravinnemäärien ja näiden keskinäisen suhteen ja toisaalta tällä alueella vuosittain todetun kasviplanktonin kukinnan välillä on syy-yhteys.

34 Siitä Ranskan hallituksen väitteestä, jonka mukaan Cugier'n väitöskirjan perustana oleva kolmiulotteinen ekologinen malli on epätäydellinen, on tärkeää palauttaa mieliin, että EY 174 artiklan mukaan yhteisön ympäristöpolitiikka perustuu ennalta varautumisen periaatteeseen. Käsiteltävänä olevassa asiassa on todettava, että Seinen lahden saamien ravinnemäärien ja tällä alueella esiintyvän kasviplanktonin nopean kasvun välillä on käytettävissä olevien tieteellisten ja teknisten tietojen perusteella sellainen riittävän todennäköinen syy-yhteys, joka edellyttää direktiivin 91/271 mukaisia ympäristönsuojelutoimia, jos muut rehevöitymisen kriteerit täyttyvät.

35 Ranskan hallitus kiistää, että kasviplanktonin kasvu Seinen lahdella häiritsee ei-toivotulla tavalla veden eliötasapainoa.

36 Tämän osalta kaikista komission esittämistä tutkimuksista ilmenee, että kyseisellä alueella lisääntyy nopeasti Dinophysis-sukuun kuuluvia kasviplanktonlajeja, jotka tuottavat sellaisia DSP-myrkkyjä (Diarrheic Shellfish Poisoning — äyriäisten aiheuttama ripuliin johtava myrkytys), jotka voivat kerääntyä simpukoihin ja jotka ovat ihmisille tällaisia simpukoita syötäessä vaarallisia. Koko lahdella, erityisesti sen keskiosassa, havaittiin vuosina 1990–1999 niin suuria Dinophysis-pitoisuuksia, että niiden takia simpukoihin kerääntyi myrkkyjä. Dinophysis-planktonia havaittiin tänä ajanjaksona 2–6 kertaa lahden länsiosassa ja 7–10 kertaa lahden keski- ja itäosassa (vuoden 2001 IFREMER-selvitys). Kyseisen planktonin kasvu "näyttää jo useita vuosia voimistuneen Courseullesin (Calvados) ja Dieppen (Seine-Maritime) välillä, minkä takia simpukoiden keräys on ajoittain kiellettyä" (schéma directeur d'aménagement et de gestion des eaux du bassin Seine-Normandie) (Seine-Normandien altaan vesistön parannus- ja hoitosuunnitelma; jäljempänä SDAGE Seine-Normandie -asiakirja).

37 Lisäksi toinen kasviplanktonlaji, Phaeocystis, "on jo muutamia vuosia kasvanut nopeasti joissakin Seine-Maritimen ja Calvadosin osissa", ja vaikkei se olekaan

myrkyllinen, se "aiheuttaa lietettä ja vähentää rannikon houkuttavuutta matkailukohteena" (SDAGE Seine-Normandie -asiakirja). Phaeocystis-kasviplanktonin nimittäin tiedetään näyttävän suurina kasaumina limaiselta vaahtomassalta, joka peittää veden pinnan, ajautuu meren rantaan tai tukkii kalaverkkoja.

38 Kuten tämän tuomion 23 kohdassa korostettiin, kasviplanktonyhteisön rakenteen kehitys siten, että myrkyllisten tai haitallisten lajien määrä kasvaa, häiritsee ei-toivotulla tavalla veden eliötasapainoa. Toisin kuin Ranskan hallitus väittää, kyseinen kehitys koskee koko Seinen lahtea, vaikka tilanne onkin pahin sen keski- ja itäosassa.

39 Rajoitukset ja haitat, joita Dynophisis-kasviplankton aiheuttaa simpukoiden keräämiselle ja Phaeocystis-kasviplankton puolestaan matkailulle Seinen lahden rannikolla, kuvastavat lisäksi tämän lahden huonontunutta vedenlaatua.

40 Seinen, joka on Seinen lahden pääjoki, välityksellä mereen kulkeutuvista typpivirroista 40 prosenttia on peräisin yhdyskunnista (ERM:n helmikuussa 1999 laatima selvitys, jonka otsikkona on "Verification of vulnerable zones identified under the nitrate directive and sensitive areas identified under the urban waste water treatment directive" (Nitraattidirektiivin mukaisesti määritettyjen pilaantumisalttiiden vyöhykkeiden ja yhdyskuntajätevesidirektiivin mukaisesti määritettyjen haavoittumiselle alttiiden alueiden tarkistus); jäljempänä vuoden 1999 ERM-selvitys). Ranskan hallitus väittää, että yhdyskunnista peräisin olevien typpipäästöjen osuus oli vuonna 2000 ainoastaan 28 prosenttia, muttei esitä mitään asiakirjaa väitteensä tueksi. Sitä paitsi on todettava, että vaikka kyseinen osuus oletettaisiinkin 28 prosentiksi 40 prosentin sijaan, komissio voisi silti perustellusti päätellä, että yhdyskuntajätevesien johtaminen vesistöön myötävaikuttaa tuntuvasti Seinen lahden vesistön rehevöitymiseen.

41 Ranskan hallitus väittää myös, että Cugier ei väitöskirjassaan täysin usko mahdollisuuteen toteuttaa sellaisia teknisiä toimia, joilla voitaisiin vähentää typen- ja fosforinsaantia. Tällainen väite ei kuitenkaan saa tukea mistään niistä kyseisen väitöskirjan otteista, jotka yhteisöjen tuomioistuimelle on esitetty. Kuten komissio perustellusti katsoo, yhdyskunnista peräisin olevien ravinnemäärien vähentämismahdollisuutta ei missään tapauksessa tarvitse käsitellä siinä vaiheessa, kun määritetään rehevöitymiselle alttiita alueita.

42 Komissio on näin ollen perustellusti todennut, että Seinen lahti on rehevöitynyt direktiivissä 91/271 tarkoitetulla tavalla ja että kyseinen lahti olisi pitänyt määrittää rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi.

— Seine-joki ja sen sivujoet sen ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella

43 Kaikista komission esittämistä selvityksistä ja tutkimuksista ilmenee, että Seine-joessa kasvaa sen ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella suuria kasviplanktonmääriä.

44 Tällaisessa kasvussa "kasviplanktonin biomassa voi — — kuluttaa happea enemmän kuin se sitä tuottaa", ja "kasviplanktonin väheneminen johtaa silloin hapenpuutteeseen" (asiakirja, jonka otsikkona on "Seine-Aval 2: L'analyse et la gestion environnementales"; Seine-joen alajuoksu 2: ympäristöasioiden analysointi ja hallinta). Seine-joen suiston happimäärän väheneminen aiheuttaa sen, että "melkein 50 kilometrin pituinen alue on lähes täysin hapeton (anoksia)", minkä takia "vesi on kelvotonta moniin käyttötarkoituksiin ja kaikenlaiselle korkeampien eliölajien elämiselle", ja kyseinen alue "muodostaa lähes puolet vuodesta ylipääsemättömän esteen lohen tai ankeriaan kaltaisille kaloille, jotka elävät vuorotellen makeassa vedessä ja suolavedessä" (tutkimus, jonka otsikkona on "Programme scientifique Seine-Aval: L'oxygène"; Seine-joen alajuoksua koskeva tieteellinen ohjelma: happi).

45 Nämä ilmiöt selvästi häiritsevät ei-toivotulla tavalla veden eliötasapainoa ja huonontavat veden laatua.

46 Se Ranskan hallituksen väite on merkityksetön, jonka mukaan fosforinsaannin tuntuvalla vähentämisellä on saatu vain hyvin vähän lisättyä hapen vuosittaista keskimäärää Poses-Honfleurin osassa. Typensaanti nimittäin on samaan aikaan jatkuvasti kasvanut.

47 Komissio on näin ollen perustellusti todennut, että Seine-joki on sen ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella rehevöitynyt direktiivissä 91/271 tarkoitetulla tavalla ja että se olisi pitänyt määrittää rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi.

48 Sitä vastoin niiden jokien osalta, jotka laskevat Seine-jokeen tämän ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella, komissio tyytyy viittaamaan SDAGE Seine-Normandie -asiakirjaan, jonka mukaan "[Seine-Normandien altaan] suurissa joissa on keväällä ja kesällä leväkukintoja" ja "monet pienet joet ovat tiettyinä ajankohtina korkeampien kasvilajien, rihmalevien tai benttisten [eli veden pohjalla elävien] piilevien vallassa", muttei esitä mitään tarkkaa seikkaa, jolla voitaisiin osoittaa, että rehevöitymisen määritelmän kolmas ja neljäs kriteeri täyttyvät.

49 Komissio ei näin ollen osoita, että Seinen sivujoet sen ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella ovat rehevöityneet tai saattavat lähitulevaisuudessa rehevöityä direktiivissä 91/271 tarkoitetulla tavalla.

Artois-Picardien allas

— Artois-Picardien altaan rannikkovedet

50 Kaikista komission esittämistä selvityksistä ilmenee, että Artois-Picardien altaan rannikkovesiin on rikastunut ravinteita ja että niissä kasvaa lähes vuosittain runsaasti kasviplanktonia (IFREMER:n joulukuussa 1997 ja Agence de l'Eau Artois-Picardien lokakuussa 1999 laatimat selvitykset Nord-Pas-de-Calais/Picardien rannikolla esiintyvien ravinteiden alueellisesta seurannasta, ja vuoden 2001 IFREMER-selvitys).

51 Artois-Picardien rannikkovesissä on "kausittainen ravinteiden (lähinnä nitraatti, fosfaatti ja silikaatti) kierto, joka on läheisessä yhteydessä tärkeimpien kasviplanktonlajien kehityskiertoon" (vuoden 2001 IFREMER-selvitys). Artois-Picardien rannikkovesiin rikastuneiden ravinteiden ja todetun kasviplanktonin kukinnan välinen syy-yhteys on näin ollen katsottava käytettävissä olevien tieteellisten ja teknisten tietojen perusteella toteen näytetyksi, toisin kuin Ranskan hallitus väittää.

52 Artois-Picardien altaaseen kohdistuu "merkittävä teollisuuden ja asutuksen paine (väestötiheys kansalliseen keskiarvoon verrattuna kolminkertainen)" (Agence de l'Eau Artois-Picardien laatima asiakirja). Niinpä on katsottava, että yhdyskuntajätevesien johtaminen vesistöön myötävaikuttaa tuntuvasti kyseisen altaan vesistön rehevöitymiseen, erityisesti sen rannikkovesiin, mitä Ranskan hallitus ei sitä paitsi edes kiistä.

53 Koko Artois-Picardien rannikolla, mukaan lukien Dunkerquessa, Boulogne-sur-Merissä ja Calais'ssa, kasvaa lähes vuosittain huhti-toukokuussa runsaasti Phaeocystis-kasviplanktonia, joka "on — — huomiota herättävä ekologinen tapahtuma" ja jonka seurauksena "veden väri muuttuu, rannikolla on toisinaan kuvottava haju" ja "vesi tulee tahmeaksi ja voi olla rannikolla esiintyvien hätkähdyttävien vaahtoilmiöiden (foaming) taustalla" (vuoden 2001 IFREMER-selvitys).

54 Lisäksi Sommen lahden happimäärä on rehevöitymisen takia vähentynyt (vuoden 2001 IFREMER-selvitys). IFREMER:n mainitsemassa vuoden 1990 tutkimuksessa pidetään hyvin todennäköisenä, että todetut kuolemantapaukset johtuvat siitä, että vedessä on liikaa orgaanisia aineita, minkä takia sen ympäristö on ajoittain hapeton (anoksia). IFREMER:n mukaan muilla Pohjanmeren alueilla on jo todettu, että Artois-Picardien rannikkovesillä esiintyvän kaltaisilla Phaeocystis-planktonin kukinnoilla voi olla dramaattisia seurauksia vedenpohjan (benttinen) ja vapaan veden alueen (pelagiaali) ekosysteemien rakenteelle ja toiminnalle. Ranskan hallitus tosin väittää, että IFREMER:n Agence de l'eau Artois-Picardielle toimittamassa selvityksessä täsmennetään, ettei mikään simpukka- tai kalakuolema liity Sommen lahdella esiintyvän Phaeocystis-planktonin kukintaan, mutta se ei esitä kyseistä asiakirjaa.

55 Kasviplanktonyhteisön rakenteen muuttuminen siten, että Phaeocystis-planktonin kaltainen myrkytön mutta silti haitallinen laji lisääntyy, häiritsee ei-toivotulla tavalla veden eliötasapainoa paitsi Sommen lahdella myös koko Artois-Picardien rannikolla.

56 Veden värin, tuoksun ja sakeuden muutokset, joilla ilmiselvästi on kielteisiä vaikutuksia matkailuun ja jotka todennäköisesti haittaavat vakavasti myös kalastusta, kuvastavat huonontunutta veden laatua.

57 Komissio on näin ollen perustellusti todennut, että kaikki Artois-Picardien rannikkovedet ovat rehevöityneet direktiivissä 91/271 tarkoitetulla tavalla ja että ne olisi pitänyt määrittää rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi.

— Artois-Picardien altaan sisävedet (yhtäältä Aa-joen kanavoidun osan/Escaut-joen ja toisaalta Belgian rajan välinen vesistöverkko, Scarpe-joki Arras'n alapuolella, Lensin kanava Lensin alapuolella ja Somme-joki kokonaisuudessaan)

58 Komissio esittää kanteensa tueksi useita Agence de l'Eau Artois-Picardien laatimia asiakirjoja. Näistä asiakirjoista ilmenee, että "veden yleislaadun parantuminen, joka on viime vuosina havaittu yhdessä suuren typpi- ja varsinkin fosforikuormituksen kanssa, edistää kasvien kasvua, olipa kyse kasviplanktonista, rihmalevistä tai makrofyyteistä (limaskat, lumpeet, jne.)"; että "tämä kasvien nopea lisääntyminen aiheuttaa monia haittoja, useimmiten vesien värjääntymistä, hajuja, vesien virtauksen hankaloitumista ja varsinkin massiivisia tukehtumisesta johtuvia kalakuolemia" ja että "liiallisesta kasvillisuudesta on haittaa: siitä on esteettistä haittaa, se tuottaa hajuja ja vaikeuttaa veneiden käyttöä sekä tukkii suodattimia juomavettä tuotettaessa".

59 Kyseisistä asiakirjoista ilmenee myös, että Artois-Picardien altaan joet ovat muiden maakuntien jokia huonommassa asemassa, koska yhtäältä "teollisuuden ja asutuksen paine on suurempi (väestötiheys kolminkertainen kansalliseen keskiarvoon verrattuna)" ja koska toisaalta "jokien virtaama on kaiken saasteen poistumisen kannalta liian hidas" ja koska "jokien virtausnopeus — — on heikko: niiden happipitoisuus ei juurikaan suurene, niiden pohjat ovat liejuuntuneet, kalat eivät lisäänny, ja eläinlajit vähenevät".

60 Ranskan hallitus väittää kuitenkin, että Artois-Picardien altaan joissa ei ole millään tavalla havaittu, että veden virtaus olisi heikentynyt tai että veden eläimistö tai kasvisto ja varsinkin viljellyt kalakannat olisivat vahingoittuneet. Se väittää, että komission mainitsemat asiakirjat on laadittu suurelle yleisölle kansantajuistamistarkoituksessa ja että niissä ei siis ole kaikkia toivottavia vivahteita, joten niillä ei voida todistaa komission väitteitä.

61 Tämän osalta on syytä todeta, että vaikka yhdessä niistä asiakirjoista, joihin tämän tuomion 58 ja 59 kohdassa viitataan, täsmennetäänkin, että Somme-joen yläjuoksun lammet ja Aa-joen suiston kanavat ovat rehevöityneet, rehevöityminen määritellään kyseisessä asiakirjassa "ravinteiden rikastumiseksi — — , joka voi johtaa kasvien nopeaan lisääntymiseen", joten kyseisen asiakirjan perusteella ei voida tietää, täyttyvätkö rehevöitymisen kolmas ja neljäs kriteeri kyseisessä asiakirjassa tarkoitetuissa vesissä.

62 Muista asiakirjoista taas on todettava, että niiden perusteella ei voida selvittää, mikä joki tai kanaali on rehevöitynyt tai saattaa rehevöityä. Niissä ei myöskään aina eroteta nimenomaan vesistöverkon mahdollisen rehevöitymisen seurauksia yleisen saastumisen seurauksista, jotka eivät ilmene pelkästään ravinteiden lisääntymisenä.

63 Virallisessa huomautuksessa ja perustellussa lausunnossa mainitusta vuoden 1999 ERM-selvityksestä — johon komissio näyttää pääasiallisesti nojautuneen katsoessaan, että kyseisen vesistöverkon yhtä osaa ei ole määritetty haavoittumiselle alttiiksi alueeksi — puolestaan on todettava, että kyseisen selvityksen sitä osaa, joka koskee Artois-Picardien allasta, ei ole toimitettu yhteisöjen tuomioistuimelle.

64 Komission esittämien asiakirjojen valossa ei näin ollen ole millään tavalla perusteltua, että komissio sisällytti kanneperusteeseensa Artois-Picardien altaan tietyt joet

muttei sen muita jokia. Komissio ei myöskään ole vedonnut ensimmäisen kanneperusteensa tueksi yhteenkään niistä asiakirjoista, jotka koskevat kyseisen altaan vesistöverkkoa ja jotka Ranskan hallitus on tässä menettelyssä esittänyt.

65 Komissio ei näin ollen näytä toteen, että ne Artois-Picardien altaan sisävedet, joihin se kanteessaan viittaa, olisivat rehevöityneet tai saattavat lähitulevaisuudessa rehevöityä direktiivissä 91/271 tarkoitetulla tavalla.

Loire-Bretagnen allas

— Vilainen lahti

66 Vuoden 2001 IFREMER-selvityksestä ilmenee, että Vilainen lahti on Ranskan rannikkoalueista rehevöitynein. Sillä esiintyy vakavaa hapenpuutetta eli hypoksiaa ja jopa täydellistä hapettomuutta eli anoksiaa, jotka johtuvat huomattavan kasviplanktonbiomassan kehittymisestä ja sen jälkeisestä bakteerien aiheuttamasta saastumisesta ja jotka voivat aiheuttaa massiivista kalojen ja benttisten eli veden pohjalla elävien selkärangattomien eläinten kuolleisuutta. Tämän lahden kolmen kohdan osalta on toisaalta katsottu, että makrolevä ("leväsaaste") saattaa lisääntyä niissä nopeasti, ja näin on ainakin kerran tapahtunutkin vuosina 1997–1999 eli ajanjaksona, jonka kyseinen tutkimus käsittää.

67 Ranskan hallitus ei kiistä, että yhdyskunnista peräisin olevat ravinteet, erityisesti typpi, jotka kulkeutuvat vesistöön Vilaine-joen välityksellä, vaikuttavat merkittävästi kyseisen lahden rehevöitymiseen.

68 Ranskan hallitus väittää jo luokitelleensa Vilainen valuma-alueen rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi, joten kaikkiin niihin taajamiin, joiden asukasvastineluku (avl) on yli 10 000 ja jotka johtavat jätevetensä kyseiselle alueelle, sovelletaan direktiivin 91/271 säännöksiä. Ranskan hallitus katsoo, että koska yksikään sellainen taajama, jonka asukasvastineluku on yli 10 000, ei sen mukaan johda jätevesiään suoraan Vilainen lahteen ja koska Loiren välityksellä kulkeutuvat jätevedet eivät sen mukaan vaikuta kyseiseen lahteen, toisin kuin komissio väittää, kyseisen lahden määrittäminen rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi on merkityksetöntä, joten se ei mielestään ole jättänyt noudattamatta velvollisuuksiaan.

69 Tämän osalta on katsottava, että vaikka oletettaisiinkin, että yksikään sellainen taajama, jonka asukasvastineluku on yli 10 000, ei johda jätevesiään suoraan Vilainen lahteen ja että, toisin kuin komissio väittää, Loiren välityksellä kulkeutuvat jätevedet eivät vaikuta kyseiseen lahteen, sillä seikalla, että Vilaine-joen valuma-alue jo on määritetty rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi, ei voida perustella sitä, että kyseinen lahti jätetään määrittämättä tällaiseksi alueeksi. Direktiivin 91/271 5 artiklan 1 kohdasta, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin liitteessä II olevan A kohdan a alakohdan kanssa, nimittäin seuraa, että jäsenvaltioiden on määritettävä kaikki rehevöityneet vesistöt haavoittumiselle alttiiksi alueiksi.

70 Ranskan tasavalta ei näin ollen ole noudattanut velvoitteitaan, koska se ei ole määrittänyt Vilainen lahtea direktiivissä 91/271 tarkoitetuksi rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi.

— Lorientin satamaselkä

71 Ranskan hallitus ei kiistä, että Lorientin satamaselän vesiin on rikastunut ravinteita.

72 Vuoden 2001 IFREMER-selvityksestä ilmenee, että vuosina 1997–1999 makrolevä ("leväsaaste") lisääntyi nopeasti pitkin rantoja kahdessa Lorientin satamaselän kohdassa.

73 Samassa selvityksessä täsmennetään, että Bretagnen rannikon leväsaaste, jota esiintyy yleensä toukokuusta elo-syyskuuhun, aiheutuu Ulva-lajiin kuuluvien viherlevien nopeasta lisääntymisestä, joka johtuu ravinteiden rikastumisesta vesiin. Nämä opportunistiset levät irtoavat helposti substraatistaan, ajelehtivat sitten vedessä ja päätyvät lopulta rannoille usein paksuksi leväpeitoksi. Leväsaaste haittaa suuresti tavanomaista matkailutoimintaa, kuten uimista, kalastusta, merenrannalla patikointia, ja niin edelleen, tai tekee sen jopa mahdottomaksi. Kuntien on kerättävä levät matkailutoiminnan säilyttämiseksi.

74 Kuten tämän tuomion 23 kohdassa korostettiin, tällainen makrolevien nopea lisääntyminen häiritsee ei-toivotulla tavalla veden eliötasapainoa. Erityisesti matkailutoiminnalle aiheuttamiensa kielteisten seurausten lisäksi leväsaaste myös huonontaa veden laatua.

75 Ranskan hallitus väittää kuitenkin, että yhdyskunnista peräisin olevien typpivirtojen osuus on keväisin ja kesäisin ainoastaan 9,8 prosenttia, joten yhdyskuntajätevesien johtaminen vesistöön ei ole merkityksellistä. Se väittää komission myöntäneen perustellussa lausunnossaan, että Saint-Brieucin lahdella esiintyvät yhdyskunnista peräisin olevat typpimäärät, jotka ovat 8,9 prosenttia kokonaismäärästä, eivät ole merkityksellisiä ja että sama päätelmä on tehtävä Lorientin satamaselän osalta.

76 Tämän osalta on katsottava, että se, että komissio on myöntänyt, ettei yhdyskuntajätevesien johtaminen myötävaikuta merkittävästi Saint-Brieucin satamaselän rehevöitymiseen, ei millään tavalla vaikuta Lorientin satamaselän määrittämiseen haavoittumiselle alttiiksi alueeksi, koska on varmaa, että nämä kaksi vesistöä ovat toisistaan riippumattomia.

77 Komission esittämästä vuoden 1999 ERM-selvityksestä ilmenee, että Lorientin satamaselällä keväisin ja kesäisin eli viherlevien nopean lisääntymisen aikaan esiintyvistä nitraattimääristä 9,8 prosenttia eli 374 tonnia on peräisin yhdyskunnista. Komissio katsoo näin ollen perustellusti, että yhdyskuntajätevesien johtaminen vesistöön myötävaikuttaa merkittävästi Lorientin satamaselän vesien rehevöitymiseen.

78 Komissio on siis perustellusti todennut, että Lorientin satamaselkä on rehevöitynyt direktiivissä 91/271 tarkoitetulla tavalla ja että se olisi pitänyt määrittää rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi.

— Elornin suisto, Morbihanin lahti, Douarnenez'n lahti ja Concarneaun lahti

79 Ranskan hallitus ei kiistä, että näihin vesistöihin on rikastunut ravinteita.

80 Vuoden 2001 IFREMER-selvityksestä ilmenee, että kyseessä olevilla alueilla esiintyi leväsaastetta vuosina 1997–1999 eli ajanjaksona, jota kyseinen tutkimus koski. Ranskan hallitus sitä paitsi myöntää ilmiön todellisuuden ja merkittävyyden Concarneaun lahdella.

81 Tämän tuomion 73 ja 74 kohdassa esitetyistä syistä komissio siis näyttää toteen, että Elornin suisto, Morbihanin lahti, Douarnenez'n lahti ja Concarneaun lahti ovat rehevöityneet.

82 Ranskan hallitus väittää kuitenkin, että yhdyskunnista peräisin olevat ravinnemäärät eivät myötävaikuta merkittävästi kyseisten vesistöjen rehevöitymiseen, joten niitä ei ole syytä määrittää direktiivissä 91/271 tarkoitetuiksi haavoittumiselle alttiiksi alueiksi.

83 Tämän osalta on varmaa, että kyseisten alueiden typpisaasteet ovat pääasiallisesti peräisin maataloudesta.

84 Elornin suiston osalta komissio ja Ranskan hallitus ovat kuitenkin samaa mieltä siitä, että keväisin ja kesäisin eli viherlevien nopean lisääntymisen aikaan esiintyvistä nitraattimääristä 21 prosenttia on peräisin yhdyskunnista, kuten vuoden 1999 ERM-selvityksessä todetaan.

85 Keväisin ja kesäisin esiintyvien yhdyskunnista peräisin olevien nitraattimäärien osuus on saman selvityksen mukaan 23 prosenttia Douarnenezin lahdella ja 32 prosenttia Concarneaun lahdella. Ilmoitettuaan perusteltuun lausuntoon antamassaan vastauksessa, että insinööritoimisto Saunier'n elokuussa 1993 laatiman tutkimuksen (jäljempänä Saunier-tutkimus) mukaan kyseinen osuus oli 22 ja 34 prosenttia, Ranskan hallitus väitti vastineessaan, että Douarnenez'n lahden saamasta typen ja fosforin määrästä 90 prosenttia on peräisin maataloudesta, ja perusti näkemyksensä tutkimukseen, jonka CEVA-IFREMER oli laatinut Pôle Analytique de l'Eaulle. On kuitenkin todettava, ettei Ranskan hallitus esitä kyseistä tutkimusta. Concarneaun lahden osalta Ranskan hallitus ilmoittaa, että useiden tutkimusten ja mittauskampanjoiden (IFREMER, Ceva, DDE, In vivo) avulla on voitu arvioida, että kyseinen lahti saa ravinteita vuodessa noin 500 tonnia, joista ainoastaan 6,5 tonnia (eli 1,3 prosenttia) on peräisin Concarneaun jätevedenpuh-

distamosta. Se ei kuitenkaan esitä näitäkään tutkimuksia ja selvityksiä. Tarkastelun pohjaksi on näin ollen syytä ottaa ne prosenttimäärät, jotka ilmenevät komission esittämästä vuoden 1999 ERM-selvityksestä.

86 Morbihanin lahdesta taas Ranskan hallitus väittää, että sen esittämän Saunier-tutkimuksen mukaan kevään ja kesän nitraattimääristä vain 10 prosenttia on peräisin yhdyskunnista. Tätä lukua ei kuitenkaan voida vahvistaa kyseistä tutkimusta tarkastelemalla, joten tässäkin on syytä käyttää sitä 21 prosentin määrää, joka ilmenee vuoden 1999 ERM-selvityksestä. Joka tapauksessa on todettava, että Saunier-tutkimus on vuodelta 1993, joten vuoden 1999 ERM-selvitys tarjoaa tuoreemman arvion Ranskan rannikkovesien tilasta.

87 Komissio katsoo perustellusti, että yhdyskunnista peräisin olevat typpimäärät, jotka ovat 21–32 prosenttia typensaannin kokonaismäärästä levien tai muiden korkeampien kasvilajien nopean kasvun aikana, vaikuttavat merkittävästi rehevöitymisen ilmaantumiseen, leviämiseen tai säilymiseen kyseessä olevissa vesistöissä.

88 Komissio on näin ollen perustellusti todennut, että Elornin suisto, Morbihanin lahti, Douarnenez'n lahti ja Concarneaun lahti ovat rehevöityneet direktiivissä 91/271 tarkoitetulla tavalla ja että ne olisi pitänyt määrittää rehevöitymiselle alttiiksi alueiksi.

— Sèvre niortaise

89 Komissio luopui vastauskirjelmässään ensimmäisestä kanneperusteestaan tämän alueen osalta.

Rhône-Méditerranée-Corsen allas

— Vistre-joki

90 Komissio väittää, että Vistre-joki on rehevöitynyt Nîmesin alapuolella ja että se olisi pitänyt määrittää rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi.

91 Ranskan hallitus myöntää tämän kanneperusteen perustelluksi ja ilmoittaa, että Vistre-joen yksittäinen ongelma, joka koskee ainoastaan Nîmesin taajaman jätevesipäästöjä, ratkeaa, kun koko taajama yhdistetään 31.12.2005 mennessä Länsi-Nîmesin laajennettuun jätevedenpuhdistamoon.

92 Ranskan viranomaisten olisi näin ollen pitänyt määrittää Nîmesin alapuolinen Vistre-joki rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi.

— Thau-lampi

93 On varmaa, että Thau-lammen vesiin on rikastunut ravinteita. Vuoden 2001 IFREMER-selvityksestä ilmenee lisäksi, että "Välimeren ekosysteemien rehevöityminen ei pääasiallisesti johdu maataloudesta vaan yhdyskuntajätevesien johtamisesta vesistöön", mitä Ranskan hallitus ei kiistä Thau-lammen osalta.

94 Tämän saman selvityksen mukaan Thau-lammessa esiintyy huomattavia "malaïgue"-ilmiöiksi kutsuttuja anoksiatapauksia, jotka "todennäköisesti alkavat rannalla runsaina kasvavien levien saastumisesta ja lisääntyvät korkeiden lämpötilojen takia" ja jotka tekevät vedet niissä eläville eläimille ja kasveille myrkyllisiksi. Tällaisia ilmiöitä esiintyi vuosina 1975, 1982, 1983, 1987, 1990 ja 1997.

95 Ranskan hallitus nojautuu kuitenkin IFREMER:n vuonna 1998 laatimaan tutkimukseen, jonka otsikkona on "La crise anoxique du bassin de Thau de l'été 1997" (Thaun altaan anoksiakriisi kesällä 1997; jäljempänä vuoden 1998 IFREMER-tutkimus), ja vuotta 2000 koskevaan Bulletin du réseau de suivi lagunaire -lehteen, jota IFREMER ja Languedoc-Roussillonin maakunta julkaisevat, ja väittää niiden perusteella, että Thau-lammen rehevöityminen on 1970-lukuun verrattuna selvästi vähentynyt. Ranskan hallituksen mukaan 20:n viime vuoden aikana todettujen anoksiatapausten syynä ei enää ole lammen rehevöitymisestä johtuva kasvien nopea lisääntyminen vaan se vielä epätäydellinen tapa, jolla hoidetaan elävien ja hienontuneiden orgaanisten aineiden kantoja, joita syntyy erityisesti hyvin merkittävästä simpukanviljelystä Thau-lammella.

96 Vuoden 1998 IFREMER-tutkimuksesta ilmenee tämän osalta, että koska lampea ympäröivää aluetta on 1970-luvulta lähtien parannettu ihmisen toiminnasta aiheutuvien ravinnemäärien vähentämiseksi, "voidaan katsoa, että Thaun allas ei enää ole rehevöitynyt".

97 Tämän tutkimuksen mukaan on itse asiassa todettava, että vaikka Thau-lammen vesissä kasvaakin runsaasti kasviplanktonia, kyseessä olevat kasviplanktonlajit eivät ole myrkyllisiä, ja ne mahdollistavat simpukoiden, lähinnä ostereiden, viljelyn kasvavina määrinä. Satoon (sinisimpukat, osterit, jne.) sisältyvän typen määrä on sitä paitsi yli 60 prosenttia kyseessä olevan valuma-alueen typensaannista. Näin ollen Thau-lammen vesien eliötasapaino ei nykyisin ole häiriintynyt ei-toivotulla tavalla.

98 Vuoden 1998 IFREMER-tutkimuksessa kuitenkin korostetaan sitä riskiä, että Thaulammen vesiä alkaa rasittaa malaïgue-ilmiö, joka ilmenee vesien anoksiana, sulfidien tuotantona ja kyseisestä ilmiöstä kärsivien alueiden kaikkien elollisten olentojen, mukaan lukien ostereiden, massiivisena kuolemana. Viimeisin malaïgue-ilmiö on vuodelta 1997. Tällainen ilmiö sekä häiritsee ei-toivotulla tavalla veden eliötasapainoa että huonontaa veden laatua.

99 Toisin kuin Ranskan hallitus väittää, vuoden 1998 IFREMER-tutkimuksesta ilmenee, että vaikka simpukanviljelystä aiheutuvat orgaaniset aineet osaltaan edistävätkin vuonna 1997 esiintyneen kaltaisten malaïgue-ilmiöiden kehitystä, makrofyyttien kasvu lammen rannalla, mikä johtuu ravinteiden rikastumisesta vesiin, vaikuttaa merkittävästi kyseisten ilmiöiden esiintymiseen.

100 Tämän saman tutkimuksen mukaan malaïgue-ilmiöiden esiintyminen ei ole tulevaisuudessa mahdotonta sellaisissa poikkeuksellisissa sääoloissa, jotka vallitsivat vuoden 1997 anoksiakriisin aikana. Thau-lampea ympäröivällä alueella on "muutamia mahdollisia pesäkkeitä niissä osissa, jotka sijaitsevat erityisesti altaiden vesistä syntyvien tärkeimpien jokien laskukohdassa". Tämä seikka vahvistetaan vuotta 2000 koskevassa Bulletin du réseau de suivi lagunaire -lehdessä, jonka mukaan yksi Thau-lammen osa (crique de l'Angle) on rehevöitymiseen nähden kohtalaisessa tilassa.

101 Komissio on näin ollen perustellusti todennut, että Thau-lampi saattaa lähitulevaisuudessa rehevöityä, jollei suojelutoimiin ryhdytä, ja että se olisi pitänyt määrittää direktiivissä 91/271 tarkoitetuksi rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi.

102 Vuoden 1998 IFREMER-tutkimuksen mukaan "valuma-alueen välityksellä kulkeutuvat määrät ovat – — tarpeen, jotta Thaun altaan tukikapasiteetti simpukanviljelyä varten voitaisiin säilyttää", sillä "planktonintuotannon lasku todennäköisesti johtaisi simpukantuotannon laskuun", mikä ei tietenkään ole toivottavaa. Direktiivin 91/271 liitteessä II olevan A kohdan a alakohdan toisessa alakohdassa kuitenkin säädetään mahdollisuudesta mukauttaa sitä tehokkaampaa käsittelyä, jota normaalisti sovelletaan haavoittumiselle alttiille alueelle johdettuihin yhdyskuntajätevesiin.

103 Kaiken edellä esitetyn perusteella on katsottava, että ensimmäinen kanneperuste on perusteltu seuraavien alueiden osalta: Seinen lahti, Seine-joki sen ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella, Artois-Picardien altaan rannikkovedet, Vilainen lahti, Lorientin satamaselkä, Elornin suisto, Douarnenez'n lahti, Concarneaun lahti, Morbihanin lahti, Vistre-joki Nîmesin alapuolella sekä Thau-lampi.

Toinen kanneperuste, jonka mukaan yli 10 000 avl:n (asukasvastineluku) taajamien ne jätevedet, jotka johdetaan haavoittumiselle alttiille alueille, on jätetty vaille tehokkaampaa käsittelyä

104 Direktiivin 91/271 5 artiklan 2 kohdasta seuraa, että Ranskan viranomaiset olivat velvollisia ryhtymään tarpeellisiin toimiin, jotta yli 10 000 avl:n taajamien kaikki viemäröidyt jätevedet voitaisiin käsitellä ennen niiden johtamista haavoittumiselle alttiisiin vesistöihin saman direktiivin 4 artiklassa säädettyä tehokkaammin viimeistään 31 päivästä joulukuuta 1998 alkaen.

105 Direktiivin 91/271 5 artiklan 3 kohdan ja tämän direktiivin liitteessä I olevan B kohdan 3 alakohdan säännösten mukaan kyseisen tehokkaamman käsittelyn on erityisesti niiden jätevesien osalta, jotka johdetaan rehevöitymiselle alttiisiin

vesistöihin, täytettävä saman liitteen taulukossa 2 esitetyt vaatimukset, jollei kyseisen direktiivin liitteessä II olevan A kohdan a alakohdan toisen alakohdan säännöksistä muuta johdu.

106 Komissio väittää ensinnäkin, että viralliseen huomautukseen vastatessaan Ranskan viranomaiset myönsivät 12.12.2000 päivätyllä kirjeellä, että 130 taajamassa, joista ne antoivat luettelon, yhdyskuntajätevesien käsittely ei 31 päivään joulukuuta 1998 asetetun määräajan päätyttyä täyttänyt direktiivin 91/271 5 artiklan 2 kohdassa säädettyjä vaatimuksia.

107 Ranskan hallitus ilmoittaa vastauksessaan, että kyseiseen luetteloon sisältyvistä 130 taajamasta 32 on täyttänyt direktiivin 91/271 mukaiset vaatimukset, ja 10 niistä (Vichy, Aix-en-Provence, Mâcon, Créhange, Saint-Avold, Bailleul, Aurillac, Montauban, Châtillon-sur-Seine ja Gray) täytti ne jo ennen perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättymistä.

108 Tältä osin on todettava vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, että kun arvioidaan sitä, onko jäsenvaltio jättänyt noudattamatta jäsenyysvelvoitteitaan, on otettava huomioon jäsenvaltion tilanne sellaisena kuin se oli perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättyessä (ks. erityisesti asia C-446/01, komissio v. Espanja, tuomio 12.6.2003, Kok. 2003, s. I-6053, 15 kohta).

109 Koska Vichyn, Aix-en-Provencen, Mâconin, Créhangen, Saint-Avoldin, Bailleulin, Aurillacin, Montaubanin, Châtillon-sur-Seinen ja Grayn taajamat täyttivät kyseisen direktiivin mukaiset vaatimukset ennen perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättymistä, kanneperuste ei ole niiden osalta perusteltu.

110 Se on sitä vastoin perusteltu niiden muiden taajamien osalta, jotka mainitaan Ranskan viranomaisten 12.12.2000 päivätyssä kirjeessä, mukaan lukien ne taajamat, joiden väitetään täyttäneen kyseisen direktiivin mukaiset vaatimukset perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättymisen jälkeen.

111 Komissio moittii Ranskan viranomaisia myös siitä, etteivät nämä ole noudattaneet velvollisuuksiaan Montpellier'n taajaman osalta, joka ei sisälly 12.12.2000 päivätyn kirjeen liitteenä olevaan luetteloon.

112 Ranskan hallituksen perusteltuun lausuntoon antamasta vastauksesta ilmenee, että Montpellier'n taajama johtaa jätevetensä haavoittumiselle alttiille alueelle ja että vaatimusten mukaisen jätevedenpuhdistamon ja merestä virtaavan laskujoen rakennustyöt saadaan valmiiksi vasta vuonna 2004. Koska Ranskan hallitus ei ole yhteisöjen tuomioistuimessa väittänyt, että kyseiset työt olisivat valmistuneet suunniteltua aikaisemmin ja joka tapauksessa ennen perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättymistä, toinen kanneperuste on perusteltu myös Montpellier'n taajaman osalta.

113 Komissio väittää lopuksi, että Ranskan viranomaisten olisi myös pitänyt huolehtia siitä, että sellaiset yli 10 000 avl:n taajamien jätevedet, jotka johdetaan ensimmäisessä kanneperusteessa tarkoitetuille alueille, jotka olisi pitänyt määrittää rehevöitymiselle alttiiksi alueiksi, käsitellään tehokkaammin direktiivin 91/271 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

114 Tämän osalta on todettava, että Ranskan hallitus — joka ei kiistä, että yli 10 000 avl:n taajamien jätevedet johdetaan tämän tuomion 103 kohdassa tarkoitetuille alueille tai

niiden valuma-alueille — ei ole yhteisöjen tuomioistuimessa väittänyt eikä sitäkään suuremmalla syyllä osoittanut, että perustellussa lausunnossa asetetun määräjan päätyttyä kyseisiä jätevesiä käsiteltiin tehokkaammin direktiivin 91/271 5 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

115 Näin ollen on katsottava, että Ranskan tasavalta ei ole noudattanut direktiivin 91/271 5 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä tämän direktiivin liitteen II mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole

— määrittänyt rehevöitymiselle alttiiksi alueiksi Seinen lahtea, Seine-jokea sen ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella, Artois-Picardien altaan rannikkovesiä, Vilainen lahtea, Lorientin satamaselkää, Elornin suistoa, Douarnenez'n lahtea, Concarneaun lahtea, Morbihanin lahtea, Vistre-jokea Nîmesin alapuolella sekä Thau-lampea

— eikä käsitellyt tehokkaammin Ranskan viranomaisten 12.12.2000 päivätyssä kirjeessä tarkoitettujen taajamien — muiden kuin Vichyn, Aix-en-Provencen, Mâconin, Créhangen, Saint-Avoldin, Bailleulin, Aurillacin, Montaubanin, Châtillon-sur-Seinen ja Grayn — ja Montpellier'n taajaman jätevesiä sekä yli 10 000 asukasvastineluvun (avl) taajamien jätevesiä, jotka johdetaan Seinen lahteen, Seine-jokeen sen ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella, Artois-Picardien altaan rannikkovesiin, Vilainen lahteen, Lorientin satamaselkään, Elornin suistoon, Douarnenez'n lahteen, Concarneaun lahteen, Morbihanin lahteen, Vistre-jokeen Nîmesin alapuolella sekä Thau-lampeen

Kanne hylätään muilta osin.

Oikeudenkäyntikulut

116 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut, että Ranskan tasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, ja koska Ranskan tasavalta on pääosin hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Ranskan tasavalta ei ole noudattanut yhdyskuntajätevesien käsittelystä 21 päivänä toukokuuta 1991 annetun neuvoston direktiivin 91/271/ETY 5 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä tämän direktiivin liitteen II mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole

— määrittänyt rehevöitymiselle alttiiksi alueiksi Seinen lahtea, Seine-jokea sen ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella, Artois-Picardien altaan rannikkovesiä, Vilainen lahtea, Lorientin satamaselkää, Elornin suistoa, Douarnenez'n lahtea, Concarneaun lahtea, Morbihanin lahtea, Vistre-jokea Nîmesin alapuolella sekä Thau-lampea

— eikä käsitellyt tehokkaammin Ranskan viranomaisten 12.12.2000 päivätyssä kirjeessä tarkoitettujen taajamien — muiden kuin Vichyn, Aix-en-Provencen, Mâconin, Créhangen, Saint-Avoldin, Bailleulin,

Aurillacin, Montaubanin, Châtillon-sur-Seinen ja Grayn — ja Montpellier'n taajaman jätevesiä sekä yli 10 000 asukasvastineluvun (avl) taajamien jätevesiä, jotka johdetaan Seinen lahteen, Seine-jokeen sen ja Andelle-joen yhtymäkohdan alapuolella, Artois-Picardien altaan rannikkovesiin, Vilainen lahteen, Lorientin satamaselkään, Elornin suistoon, Douarnenez'n lahteen, Concarneaun lahteen, Morbihanin lahteen, Vistre-jokeen Nîmesin alapuolella sekä Thau-lampeen.

2) **Kanne hylätään muilta osin.**

3) **Ranskan tasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Allekirjoitukset